

18.12.2017

EOAK/6713/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Notari Kaisu Lehtikangas

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUS: PALVELUTALO TIMONTALO

Tarkastuspöytäkirja

Paikka	Palvelutalo Timontalo Hoivakodintie 10, 15560 Nastola
Aika	28.11.2017
Läsnä	Oikeusasiamiehen kansliasta: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa Notari Kaisu Lehtikangas Palvelutalo Timontalosta Palveluasumisen esimies - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen antaman määräskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen tehtävistä.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin nojalla oikeusasiamies valvoo, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi hänen valvontaansa kuuluvat muutkin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamies seuraa erityisesti, että hyvä hallinto sekä perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määrämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksiköissä halutaan selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesti oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Vielä kerrottiin, että eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa voidaan kohdistaa rajoitteita. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla.

YK:n vammaisyleissopimuksen ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, rajoitustoimenpiteiden käyttöön, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen piiriin voidaan katsoa kuuluvan muun muassa muistisairaant henkilöt.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän ylläpitämän Palvelutalo Timontalon tarjoaman hoidon sisältöön ja laatuun.

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Palvelutalo Timontalo sijaitsee harjun päällä samassa kiinteistössä terveyskeskuksen kanssa. Talo on rakennettu 20 vuotta sitten ja palvelutalo on tarkoitettu muistisairaille ikäihmisille. Palvelutalossa on neljä kuuden hengen solua eli asukaspaikkoja yhteensä 24. Tarkastuksen aikana asukkaita oli 19, koska palvelutalo oli menossa remonttiin. Palvelutalossa on sisäilma ja ilmanvaihto-ongelmia ja useita ilmanpuhdistimia oli käytössä useassa paikassa palvelutalossa.

Asukkaissa oli tarkastushetkellä viisi miestä ja 14 naista, ja jokaisella on oma huone kylpyhuoneella. Huoneissa oli talon puolesta sähkösätky ja yöpöytä. Asukkaat ovat raskashoitaisia ja heillä on käytöshäiriöitä ja karkailutaipumusta. Asukkaiden keski-ikä on noin 85 vuotta ja vain muutama asukas on kahden hoidettava.

PALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Terveydenhoito

Palvelutalo Timontalolla on oma nimetty lääkäri, joka on geriatri. Hän käy kerran viikossa. Tarvittaessa asukkaat voidaan viedä myös viereiselle terveysasemalle. Lääkkeet hankitaan Nas-tolan apteekista ja jaetaan dosetteihin. Esimiehen mukaan rauhoittavien lääkkeiden käyttöä on vähennetty palvelutalossa.

Fysioterapia ja kuntoutus

Palvelutalossa ei ole omaa fysioterapeuttia, jota pidettiin puutteena. Talossa on käytössä kuntouttava työote ja työntekijät saavat konsultaatiota kunnan fysioterapeuteilta. Tarvittaessa lääkäri voi tehdä lähetteen ja asukkaalle voidaan järjestää kunnallista fysioterapiaa.

Suun ja hampaiden terveys

Keskustelun mukaan asukkaan suun ja hampaiden hoidosta tehdään kirjaus hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Hammaslääkäri sijaitsee viereisessä talossa terveysasemalla ja asukkaat ovat saaneet helposti aikoja hammaslääkäriin. Tarvittaessa suuhygienisti käy palvelutalossa, jos asukas ei pääse hammashoitolaan.

Henkilökohtainen hygienia

Timontalossa on kaksi saunaa, mutta harva asukas käy saunassa. Usealle riittää saunan tuoksu pesutiloissa. Asukkaat pääsevät suihkuun tarpeen mukaan, kaikki eivät välttämättä halua suihkuun viikoittain. Pesujen osalta arvioidaan asukkaan yksilöllistä tilannetta.

Osa asukkaista käy vessassa itsenäisesti. Avustettavia asukkaita viedään vessaan useamman kerran päivässä, usein aterioiden jälkeen. Lähes jokaisella asukkaalla on käytössä vai-pat, joiden määrissä on rajoitteita. Esimiehen mukaan tarpeenmukaisia vaippoja on kuitenkin riittävästi käytössä.

Ateriat

Ateriat tulevat Timontaloon vieressä olevasta terveysaseman keittiöstä. Ateriat jaetaan soluis-sa asukkaiden lautasille. Asukkaiden ravitsemusta seurataan punnituksella aika ajoin ja NMA-ravitsemustestillä. Ateriat syötiin solujen yhteistiloissa, mutta mahdollista oli syödä myös omassa huoneessa.

Ulkoilu ja virkistys

Palvelutalo Timontalossa on käytäntö, että iltavuoroon tuleva työntekijä vie halukkaat asukkaat ulkoilemaan. Kesällä asukkaat ulkoilevat enemmän patiolla ja aidatulla pihalla. Asukkaat käy-vät ulkona myös omaisten kanssa. Esimiehen mukaan ulkoilutuksista tehdään kirjaus hoito-ja palvelusuunnitelmiin. Timontalossa on omaisneuvosto, jonka kanssa suunnitellaan toimintaa asukkaille. Lisäksi vapaaehtoisia käy pitämässä musiikkituokioita.

Aulan yhteistiloissa oli muun muassa kaappi, joka avattuna oli alttari. Tilassa järjestettiin har-taushetkiä, jotka olivat suosittuja asukkaiden keskuudessa.

Vammaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus

Palvelutalo Timontalo sijaitsee korkealla harjun päällä. Tarkastajilla oli vaikeuksia löytää palve-lutaltoa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän verkkosivuilla ilmoitetun osoitteen mukaisesti. Pal-veluasumisen esimiehen mukaan palvelutaloon kuljettiin terveysaseman osoitteen mukaisesti. Terveysaseman pihaan tuli myös palvelulinjan bussi. Terveysasemalta pääsi sisätiloja pitkin palvelutalon puolelle.

Yhtymän verkkosivuilta ei löytynyt tietoja palveluasumisyksiköstä. Verkkosivuilta löytyi linkki palvelutalon Facebook-sivustolle ja blogiin.

Timontalon piha-alue on tasamaata ja esteetön ja ulko-oven läheisyydessä on invapysäköinti-paikka. Ulko-ovi oli lukossa. Ovesa oli lappu, että oven saa auki narusta vetämällä. Narun huomaaminen tosin oli vaikeaa, koska se jäi selän taakse. Sisätiloiltaan palvelutalo on yhdes-sä tasossa ja se esteetön. Käytävillä oli tukikaiteet.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Asukkaat saavat itse päättää milloin heräävät ja syövät aamiaista. Esimiehen mukaan yhtymä on kieltänyt hygienihaalareiden käytön. Rajoitustoimenpiteistä oli käytössä sängynlaidat ja haaravyöt pyörätuolissa. Eräällä asukkaalla oli sängynlaitojen sijaan patja lattialla, koska oli vaarana, että asukas loukkaantuu kiivetessään sängynlaitojen yli. Rajoitustoimenpiteistä kes-kustellaan asukkaiden ja omaisten kanssa ja niistä päättää aina lääkäri. Rajoitustoimenpiteitä arvioidaan säännöllisesti.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat

Asukkaille ja hänen omaisilleen järjestetään tulohaastattelu uuden asukkaan saapuessa pal-velutaloon. Hoito- ja palvelusuunnitelman tekee omahoitaja. Suunnitelma kirjoitetaan minä-muotoon ja se lähetetään tiedoksi omaisille. Suunnitelmaa arvioidaan puolen vuoden välein.

Keskustelun mukaan asukkaiden palvelutarpeen arviointia RAI-mittareilla on vasta nyt alettu tehdä palvelutalossa. Asukkaan päivittäiset kirjaukset tehdään Effica-järjestelmään.

Saattohoito

Asukkaat voidaan hoitaa yksikössä elämänsä loppuun saakka. Hoitotahdosta keskustellaan asukkaan ja omaisten kanssa ja DNR-päätöksen tekee lääkäri. Yksi hoitaja on erikoistunut saattohoitoon, mutta yhtymä järjestää saattohoitokoulutusta kaikille halukkaille. Yleensä omaiset ovat olleet tiiviisti mukana asukkaan saattohoidossa ja huoneeseen voidaan tuoda ylimääräinen sänky. Kotisairaalan työntekijät käyvät tarvittaessa paikalla.

HENKILÖKUNTA

Palvelutalo Timontalon hoitajamitoitus on normaalisti 0,56, mutta nyt kun asukkaita on vähemmän, on mitoitus 0,6. Työntekijöitä on 13, joista 11 on lähihoitajaa ja kaksi sairaanhoitajaa. Lisäksi esimiehen työnkuvaan kuuluu 50 % hoitotyötä. Palveluasumisen esimiehen mukaan työntekijöiden vaihtuvuus on vähäistä.

OMAVALVONTASUUNNITELMA

Omavalvontasuunnitelma oli yleisesti nähtävillä palvelutalon käytävällä. Omavalvontasuunnitelmasta ei ilmennyt, milloin se oli päivitetty edellisen kerran. Suunnitelman mukaan sitä päivitetään kerran vuodessa, huhtikuun loppuun mennessä. Omavalvontasuunnitelman mukaan se on nähtävillä myös internetissä.

PALOTARKASTUS

Apulaisoikeusasiamiehelle toimitettiin jälkikäteen palotarkastuspöytäkirja 11.10.2017. Pöytäkirjan mukaan tarkastuksella ei havaittu puutteita.

HUOMIOT

Palvelutalo Timontalon yleisilme on vähän kuluneen oloinen. Sisäilmassa on ongelmia ja palvelutalo onkin menossa remontiin. Tarkastuksen aikana kummassakin vierailmassamme solussa oli muutamia asukkaita yhteistiloissa. Solujen yhteistilojen vieressä oli henkilökunnan toimistotila, josta oli kapea ikkuna kahteen eri soluun.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin arvio:

Pidän myönteisenä Palvelutalo Timontalon käytäntöä kirjoittaa hoito- ja palvelusuunnitelma minä-muodossa, jolloin suunnitelma on asukaslähtöisempi ja konkreettisempi ja helposti ymmärrettävä.

Myönteistä on myös suuhygienistin tekemät säännölliset tarkastukset hammashoitolassa tai palvelutalossa ja lääkärin viikoittaiset käynnit.

Toisesta tarkastajille annetusta kahdesta hoito- ja palvelusuunnitelmasta ei ilmennyt, milloin suunnitelmaa oli arvioitu edellisen kerran. Suunnitelmaan ei oltu myöskään tehty kirjausta asukkaan suun tilasta, onko omia hampaita, ja jokapäiväisestä suun- ja hampaidenhoidosta, mikä on puute ottaen huomioon niiden suun hoidon merkityksen yleiskuntoon.

Myöskään omavalvontasuunnitelmasta ei ilmennyt, milloin sitä oli päivitetty. Apulaisoikeusasiamies ohjaa kiinnittämään huomiota asiakirjojen asianmukaiseen päiväämiseen ja päivittämiseen.

Esteettömyys koskee myös verkkosivustojen saavutettavuutta. Päijät-Hämeen peruspalveluyhtymän tulee laatia vanhusten ympärivuorokautista hoivaa tarjoavien palvelutalojen verkkosivut helpommin saavutettaviksi, selkeämmiksi ja informatiivisemmiksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Kaisu Lehtikangas
notaari